

Oponentský posudek na disertační práci mgr. Drahoslavy Kráčmarové

Disertační práce mgr. Drahoslavy Kráčmarové představuje příspěvek k poznávání stavu a procesu osvojování slovní zásoby žáků druhého stupně základní školy, a to ve srovnávacím plánu romských a neromských žáků. Z práce je vidět zaujetí a skutečná znalost prostředí i velice dobrá práce s materiálem, který autorka analyzovala. K jeho získávání musela dotvořit rozpracovaný korpus označovaný jako SKRIPT2015, jde o korpus žakovských textů, mezi nimiž je značné množství prací romských žáků.

Autorka v teoretické části vychází ze zahraniční i české odborné literatury, a to především z prací Šebesty, Gálišové, Bernsteina, Šormové, Nippoldové, Kały a Benešové, ale zmiňuje i další práce jiných autorů. Její vlastní práce je tak zasazena do solidního vědeckého kontextu, jemuž nechybí ani reflexe osvojování určitých typů lexikálních jednotek z hlediska ontogenetického.

Protože osvojování slovní zásoby je celoživotní proces, nicméně ve škole má specifický průběh, protože je při edukaci slovní zásoba osvojována cíleně, autorka shrnuje postavení slovní zásoby v kurikulárních dokumentech, ale také charakterizuje pasáže věnované slovní zásobě v několika řadách učebnic pro druhý stupeň základních škol, resp. nižší třídy víceletých gymnázií. Společensko-politický kontext představují pasáže věnované vzdělávání Romů v ČR.

V analytické části práce autorka v první řadě charakterizuje zdroj svého materiálu – korpus SKRIPT2015 a podrobně popisuje jeho budování, strukturu a fungování. Následně vytyčuje cíle svého výzkumu, které se mi jeví jako adekvátní pro doktorskou disertační práci.

V kontextu práce s korpusem je popsána metodologie výzkumu a charakterizován vyhledávaný a analyzovaný materiál. Následuje podrobná analýza jednotlivých lexikálních jevů, které se autorka rozhodla sledovat (substantiva – v rámci nich samostatně abstrakta, adjektiva, numeralia, verba – v rámci nich samostatně verba dicendi a verba cogitandi, konjunkce). Doktorandka u nich sleduje celkový výskyt v subkorpusu ROMI a v subkorpusu SKRIPT2012, tj. v subkorpusu prací pouze romských žáků a subkorpusu prací žáků běžných škol, a to na prvním i druhém stupni, dále nejfrekventovanější jevy v obou korpusech a jejich interpretaci. Zvláštní pozornost je věnována prvkům neformálního jazyka.

Velice zajímavá je pro mě kapitola věnovaná frazémům. Zatímco na přirovnání je zjevně materiál z ROMI dost kusý, ze SCRIPT2012 naopak bohatý jak v oblasti lexikalizovaných přirovnání, tak v oblasti aktualizovaných/autorských. Podobná situace se projevuje i u ostatních typů frazémů. Pro lingvisty i učitele to má dost vypovídající hodnotu, která souvisí zřejmě s určitou mírou vnitřní integrace kultury majoritní společnosti, resp. s chápáním a (ne)přijetím jejího pojetí obraznosti.

Vyjadřování barev a barevnosti v jazyce je v hledáčku pozornosti kognitivních lingvistů již po dlouhou dobu, proto také oceňuji, že této problematice autorka věnuje samostatnou kapitolu. K jejím teoretickým východiskům možná stálo za to využít i polskou práci R. Tokarského.

Poslední velká kapitola je věnována odchylkám od úzu (normy/kodifikace). Pozornost autorka upírá na paronyma, chybné kolokace a valenci, pleonasmy, neadekvátní sémantiku, záměnu slov, chybné užití reflexiv, podobně jako již dříve K. Svoboda uvádí příklady jevů, ale následně je ještě interpretuje a vhodně komentuje.

Po této kapitole následují ještě dvě menší, v nichž se autorka zaměřuje na specifika textů v ROMI a cizí slova, resp. slova s příznakem „jinakosti“ ve vyjadřování žáků.

V závěru autorka shrnuje svá zjištění, doplňuje další srovnání obou subkorpusů a interpretuje je.

Disertační práce Drahoslavy Kráčmarové:

1. **Splňuje** vytyčené **cíle**, metodologie práce je vhodná a adekvátní.
2. **Přináší** vědecké výsledky a posunuje vědecké poznání ve zkoumané oblasti.
3. Rozhodně **splňuje požadavky** kladené na doktorskou disertační práci, ba mnohé obhajované disertační práce převyšuje.

Práci **doporučuji** k obhajobě a po úspěšné obhajobě a drobných úpravách doporučuji její publikování.

Náměty a připomínky k obhajobě

Proč se autorka při charakteristice slovních druhů nevěnovala příslovcím, předložkám a částicím?

Prosím o vysvětlení, jak chápe autorka neformální jazyk a slang, neklasifikoval bych všechny uvedené výrazy jako slangové (s. 110).

U neformálního vyjadřování mě napadá otázka, zda žáci (z obou skupin, ale možná především z ROMI) nevolí neformální prostředek, protože prostě formální prostředek neznají.

Neobjevily se v textech ROMI kolokace, které by naznačovaly, že by mohlo jít o kalky frazémů z romštiny?

Cíl D (Zjistit, zda jsou v oblasti slovní zásoby účinná podpůrná opatření, která by žákům měla být poskytována ze strany vzdělávací instituce) je vlastně zmíněn až v závěru, v textu práce je spíše implicitně řešen. Prosím, aby se k němu autorka stručně vyjádřila při obhajobě.

V Nové Vsi 16. srpna 2019

PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.